

Orman Genel Müdürlüğü Sübvansiyon Uygulamaları ve Döner Sermaye Gelirlerine Etkisi: Artvin Orman Bölge Müdürlüğü Örneği^x

Atakan ÖZTÜRK^{1*}, Mustafa Fehmi TÜRKER², Gülfe MERTTÜRK³

¹Artvin Çoruh Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, ARTVİN

²Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, TRABZON

³Türk Telekom İl Müdürlüğü, ARTVİN

* Sorumlu yazar: atakanozturk@artvin.edu.tr

Öz

Sübvansiyon devlet tarafından ekonomiye yapılan müdahalede kullanılan araçlardan biridir. Alıcısına sağladığı faydaya karşılık sağlayıcısı için bir mali külfet doğuran sübvansiyonla ilgili üzerinde uzlaşmış bir tanım bulunmayıp, sektörlere göre farklılaşabilen çeşitli teşvikler sübvansiyon olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada genel olarak sübvansiyonun ayırt edici unsurları yardımıyla Türkiye ormancılık sektöründe bazı uygulamaların sübvansiyonla olan ilişkileri ve sübvansiyonun sağlayıcısı olan ormancılık teşkilatına olan maliyeti irdelenmektedir. Bu amaçla özellikle odun kökenli ürün satışı ile ilgili olan sübvansiyonla ilişkili uygulamaların Artvin Orman Bölge Müdürlüğü (OBM) dönem sonu bilançolarına etkisi belirlenmek üzere Artvin OBM'nin satışlarında sübvansiyon uygulanmaması durumunda ortaya çıkması muhtemel hipotetik gelirden istifade edilmiştir. 2006-2010 döneminde sübvansiyon uygulanması durumunda ortalama %55 olan gelirlerin giderleri karşılama oranının, sübvansiyon uygulamasından vazgeçilmesi durumunda beklenen hipotetik gelirler sayesinde %66'ya yükselebileceği belirlenmiştir. Sonuçta, OBM'lerin bilançoları olumsuz etkilendiğinden, sübvansiyon uygulamalarının karşılıklarının hazine bütçesinden karşılanması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sübvansiyon, İndirimli Odun Satışları, Tahsisli Odun Satışları, Satış Gelirleri, Döner Sermaye, Bütçesi, Orman İşletmeleri, Orman Köylüsü

Subsidy Practices of General Directorate of Forestry and Their Effect on Working Capital Revenues: A Case Study of Artvin Regional Directorate of Forestry

Abstract

Subsidy is one of the tools that are used by state for economic intervention. There is not a common definition of subsidy, which provides benefit to buyer and financial burden to seller, and various incentives for different sectors are named as subsidy. In this study, relations between some practices in forestry sector in Turkey and subsidies by means of distinctive features of subsidies and cost of subsidies to forestry organizations are examined. In order to determine effect of subsidy practices related to wood based forest products sales on year-end balance sheets of Artvin Regional Directorate of Forestry, hypothetical revenues which possibly occurs in case of not applying subsidies in sales, are used. For the period 2006-2010, it is determined that due to subsidies, income-expense coverage ratio was 55% and if subsidies were not practiced, due to hypothetical revenues this ratio would increase to 66%. As a result, it is suggested that as subsidy practices have negative effects on balance sheets of RDFs, their worth should be financed from state treasury.

Key Words: Subsidy, Discounted Wood Sales, Private Placement Wood Sales, Sales Revenues, Working Capital Budget, Forest Enterprises, Forest Villager

^x Bu makale Gülfe MERTTÜRK tarafından Yrd. Doç. Dr. Atakan ÖZTÜRK ve Prof. Dr. Mustafa Fehmi TÜRKER danışmanlığında tamamlanan "Ormancılık Sektöründe Sübvansiyonlar ve Sübvansiyon Benzeri Uygulamalar (Artvin Orman Bölge Müdürlüğü Örneği)" adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünden yararlanarak hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

Ülke ekonomilerinin yönetiminde belirli sosyal ya da ekonomik amaçlara ulaşmak için hükümetler tarafından çeşitli önlemler alınmaktadır. İktisat politikası olarak da adlandırılan bu önlemler ile devlet; ekonomiyi yönlendirme, bölgesel kalkınma, sosyal kaygılar, çevresel sorunların giderilmesi vb. nedenlerle ekonomiye oldukça farklı şekil ve düzeylerde müdahale etmektedir. Bu müdahale sürecinde pek çok sektörde en yaygın olarak kullanılan iktisat politikası araçlarından biri de sübvansiyonlardır (Pekin, 1988; Seyidoğlu, 1992).

Genel olarak sübvansiyonlar üretimi teşvik ve idame amacıyla özel ve/veya kamu teşebbüslerine bir karşılıkla veya karşılıksız olarak yapılan devlet yardımları olarak görülmektedir. Bununla birlikte, tüketimde kullanılmak üzere aile bütçelerine, toplumdaki güçsüz grupları korumaya yönelik yapılan ve genellikle sosyal amaçlı olan mali yardım, destek vb. şekildeki devlet tarafından ekonomiye yapılan müdahaleler de sübvansiyon sayılabilmektedir (Pekin, 1988; Aktan, 2002; Alkin, 2004).

Türkiye’de gerek üreticileri teşvik etmek ve gerekse tüketicilere katkı sağlamak amacıyla devlet tarafından sektörlere göre farklılaşan sübvansiyon uygulamaları söz konusudur. Örneğın tarım sektöründeki girdi, ürün, kredi sübvansiyonu vb. uygulamalar ile bir taraftan üretimin artırılması hedeflenirken, diğeryandan tarımsal girdi ithalatının da azaltılması amaçlanmaktadır. Benzer durum sanayi ve hizmet sektörleri için farklı şekil ve düzeylerde de olsa söz konusudur. Üreticileri teşvik etmeye dönük bu tür sübvansiyonlar, hem sektörel gelişmeyi sağlamaya hem de yurt dışına döviz çıkışını engellemeye yönelik makroekonomik politikaları desteklemektedir.

Benzer şekilde Türkiye ormancılık sektöründe de hem üretici hem de tüketicilerin teşvik edilmesi söz konusudur. Nitekim büyük oranda kamu sektörü özelliğinde olan ormancılık sektöründe başta orman köylüleri olmak üzere, ormanlarla doğrudan ya da dolaylı ilişki içinde olan çeşitli kesim ve kuruluşlara yönelik ayrıcalıklı uygulamalar ve katkılar uzun yıllardır uygulanagelmektedir. Bu bağlamda Türkiye ormancılık sektöründe orman köylüleri ve kooperatifleri başta olmak üzere, çeşitli kesimlere dönük ve 6831 sayılı Orman Kanunu’nda yasal dayanak bulan indirimli odun satışları gibi uygulamaların genel olarak sübvansiyon olarak kabul edildiğı anlaşılmaktadır. Bu kabul doğrultusunda farklı amaçlarla ele alınan

ormancılıkla ilgili bilimsel çalışmalarda (Alkan, 2006; Ok, 2008; Güneş ve Ok, 2010; Türker, 2013) ve resmi belgelerde de (DPT, 2001; Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004; DPT, 2007; Anonim, 2012; Kalkınma Bakanlığı, 2014) benzeri ormancılık uygulamaları sübvansiyon kavramı ile ifade edilerek, ormancılıkta sübvansiyonun ekonomik boyutlarına ilişkin bazı tahminlerde bulunulmuştur. Bununla birlikte ormancılık sektöründe doğrudan sübvansiyon konusunu kavramsal olarak ve/veya uygulama sonuçları bağlamında ele alan sınırlı sayıda bilimsel çalışmaya rastlanmıştır. Nitekim Kayacan (2006)’ın çalışmasında sübvansiyon önce kavramsal olarak irdelenmiş ve ardından Türkiye ormancılığında geleneksel olarak sübvansiyon olarak adlandırılan uygulamaların gerçekte sübvansiyon kavramıyla örtüşüp örtüşmediğine ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuş ve sübvansiyonla örtüşen uygulamaların ulusal muhasebe hesaplamalarına yansıtılma durumları tartışılmıştır. Yine Öztürk ve Türker (1998) tarafından hazırlanan bir diğeryarı çalışmada ise, devlet orman işletmeleri tarafından uygulanan indirimli odun satışlarının sübvansiyon olduğuy varsayımından hareketle, söz konusu uygulamaların iki farklı devlet orman işletmesinin (Artvin ve Ardanuç) satış gelirlerine ve dolayısı ile işletme başarısı üzerine etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, sübvansiyon tanımı ve kapsamından hareketle, öncelikle ormancılıkta geleneksel olarak sübvansiyon kabul edilen ya da sübvansiyon olabilecek bazı uygulamaların sübvansiyonla olan ilişkilerinin irdelenmesi ve ardından bu uygulamaların Artvin OBM’nin dönem sonu bilançolarındaki ekonomik etkisinin belirlenmesidir.

2. SÜBVANSİYONLARA GENEL BAKIŞ

2.1. Sübvansiyonun Tanımı ve Unsurları

İngilizce “subsidy” ve Fransızca “subvention” kelimelerinin karşılığı olan sübvansiyon, sözlükte *destekleme ya da devlet tarafından üretici veya tüketicilere dolaylı veya dolaysız olarak yapılan karşılıksız mali yardım* olarak tanımlanmaktadır (URL-1, URL-2).

Ekonomide yaygın şekilde kullanılmasına rağmen oldukça karmaşık bir kavram olan sübvansiyonun tam olarak ne olduğuna ilişkin evrensel düzeyde üzerinde uzlaşılmış bir tanımı bulunmamaktadır (Steenblik, 2002; Schrank, 2003). Buna karşılık en geniş anlamıyla sübvansiyon; mal

veya hizmetlerin üretimini destekleme amacı güden devlet yardımları / harcamaları olarak ifade edilmektedir (O'Brien 1997'ye atfen Yılmaz, 2004). Benzer şekilde devlet tarafından kişi veya kurumlara; para, mal veya hizmet şeklinde yapılan karşılıksız yardımlar da sübvansiyon kapsamında değerlendirilmektedir (Seyidoğlu, 1992).

Ticaret açısından genel olarak ele alındığında sübvansiyon, ekonomik plan gereğince ülke menfaatlerini gerçekleştireceklerine inanılan ve bu nedenle faaliyetlerine devamları istenen özel veya kamu işletmelerine her ne şekilde olursa olsun yapılacak yardımlar olarak tanımlanmaktadır (Pfleiderer 1930'a atfen Pekin 1988). Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması kapsamında uluslararası ticaret açısından ele alındığında ise, *devlet tarafından toplum çıkarlarını gözetererek üretimi veya ihracatı çeşitli şekillerde etkilemek ve yerine göre üreticileri/ihracatçıları korumak ve teşvik etmek amacıyla para ya da para olarak ifade edilebilecek diğer şekillerde verilen karşılıksız mali yardımlar* sübvansiyon olarak adlandırılmaktadır (Anonim, 2009).

Uygulamada sübvansiyonlar, bir işletmenin ya da bir sektörün faaliyetini sürdürmesini desteklemek, firmaların değişen iş koşullarına uyum sağlamasını kolaylaştırmak, üretim verimliliğini artırmak, sanayinin gelişimine yardımcı olmak gibi farklı amaçlar doğrultusunda verilebilmektedir (İKV, 2012). Öte yandan, devlet müdahalesinin olmasına veya olmamasına bağlı olarak kısa veya uzun dönemde üreticilerin elde ettikleri faydaların da sübvansiyon sayılabileceğini savunan görüşler bulunmaktadır (FAO, 2000).

Sübvansiyona ilişkin tanımlar genel olarak incelendiğinde, üretimi teşvik ve idame amacıyla devletin ticari işletmelere ve kurumlara yaptığı yardımların sübvansiyon olarak kabul edildiği, dolayısıyla özellikle sosyal amaçla ve özel kişilere tüketimi teşvik amacıyla yapılan yardımların sübvansiyon tanımı dışında tutulduğu anlaşılmaktadır (Colm, 1927'e atfen Pekin, 1988). Ancak bir malın tüketici tarafından normal fiyatından daha düşük bir bedelle alınması şeklindeki kamu politikaları sonucu tüketicilere yönelik yapılan yardımların da sübvansiyon kapsamında değerlendirilebileceğini savunan görüşler de bulunmaktadır (Tautsher, 1953'e atfen Pekin, 1988; Armağan, 2003).

Sübvansiyon tanımında yaşanan ve yukarıda kısaca değinilen bu çeşitlilik doğal olarak tanımlanmasını da güçleştirmektedir. Bu noktada sübvansiyon kavramının sınırlanmasında ve benzer

uygulamalardan kolayca ayırt edilmesinde aşağıda kısaca açıklanan sübvansiyonun beş unsurundan söz etmek mümkündür (Pekin, 1988; Kayacan, 2006).

- *Sübvansiyonun sağlayıcısı:* Sübvansiyonun sağlayıcısından kasıt bu işin dağıtımını yapan değil, sübvansiyon vermeden doğan mali yükü bizzat taşıyan kurumdur. Bu mali yük, o kurumun bütçesinde, ya giderlerin çoğalması ya da gelirlerin azalması şeklinde bir etki doğurmaktadır.
- *Sübvansiyonun alıcısı:* Devletten sübvansiyon alan üreticiler ve tüketicileri kapsayan alıcılar, kimi yazarlara göre özel ve kamu işletmelerinden oluşurken, kimilerine göre de hem işletmeler hem de tüketicilerden oluşmaktadır.
- *Sübvansiyonun verilіř nedeni:* Sübvansiyonlar işletmelere üretimi etkilemek amacıyla verilmektedir. Bu yolla ekonomi politikası organları, üreticinin, üretimi ile ilgili olarak vereceği kararları etkileyerek, sosyal üretimin miktar ve bileşimine tespit edilen amaca uygun olarak yön vermeye çalışmaktadır. Sübvansiyonların, tüketicilere verilmesinde ise sosyal politikaları gerçekleştirmek ve tüketicileri korumak amaçlanmaktadır.
- *Sübvansiyon karşılığında devletin beklentisi:* Devletin karşılığında hiçbir eda beklemeden sübvansiyon verdiğini söylemek gerçeklere uygun düşmez. Zira devlet hiç kimseye bir şey hediye etmeye yetkili değildir. Ancak, devlet sübvansiyonları "karşılığında denk bir eda beklemeden" verir denildiğinde, ifade edilmek istenen şey, sübvansiyonlar karşılığında devletin piyasada normal bir seyir beklemediğidir. Devlet, işletmeden üretim faaliyetleri ile ilgili belli bir tutumu benimsemesini, belli bir şekilde hareket etmesini bekleyecektir.
- *Sübvansiyonların konusu:* Sübvansiyonlar, sübvansiyon verenin bütçesinde ya gider artışı ya da gelir azalışı şeklinde ortaya çıkarlar. Bu bakımdan, herhangi bir yardımın sübvansiyon olarak nitelendirilebilmesi için her şeyden önce bunun nakit veya nakit olarak ifade edilebilir olması gerekmektedir.

2.2. Sübvansiyonun Türleri ve Etkileri

Sübvansiyon tedbirlerinin çok çeşitli olması ve son yıllarda kamu satın alımları ve araştırma geliştirme için yapılan kamu destekleri gibi dolaylı sübvansiyon uygulamalarının ortaya çıkması nedeniyle sübvansiyonları kesin sınırları ile

sınıflandırmak çok zordur. Bununla birlikte genel olarak sübvansiyonlar;

- dolaylı ve dolaysız sübvansiyonlar,
- üretim (yurtiçi) ve ihracat sübvansiyonları ile
- genel ve özellikli (spesifik) sübvansiyonlar olmak üzere üç gruba (öbeğe) ayrılmaktadır (Zampeti, 1995).

Dolaylı sübvansiyonlar, işletmelerin bütçelerine doğrudan yansımaya sübvansiyonlardır. Dolaysız sübvansiyonlar ise, işletmelerin bütçelerine doğrudan yansıyan sübvansiyonlardır. Üretim sübvansiyonları, devletin yurtiçinde üretimi teşvik ve idame etmek için verdiği sübvansiyonlar iken; ihracat sübvansiyonları ise, ihracatı ve üretimi teşvik etmek amacıyla verilen sübvansiyonlardır. Genel sübvansiyonlar ise herhangi bir endüstri veya işletme tarafından herhangi bir sınırlama olmaksızın yaygın bir şekilde kullanılırlar ve saptırıcı bir etkiye sahip değildirler. Birçok hükümet, aralarında kamu tarafından gerçekleştirilen alt yapı yatırımları, eğitim ve adalet hizmetlerinin de olduğu ancak sübvansiyon addedilmeyen yöntemlerle endüstrileri ve firmaları desteklemektedir. Öte yandan, ancak belirli şartlarla yararlanılabilen, sadece belirli endüstri ve şirketlerin faydalanabildiği ve bu nedenlerle potansiyel olarak saptırıcı etkilere sahip olan “*spesifik*” (*özellikli*) sübvansiyon uygulamaları da söz konusudur.

Sübvansiyonların özellikle alıcılarına (faydalanıcılarına) sağladığı olumlu etkileri yanında, bazı kesimlerde ve ekonomide oluşturduğu olumsuz etkileri de olabilmektedir. Sübvansiyonların olumsuz etkilerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür (TİSK, 2004; URL-3):

Yurt içi sübvansiyonlar bazı işletmelerin rekabet imkânlarını diğerlerine göre suni bir şekilde artırarak devlet yardımından faydalanmayan işletmelerin aleyhine piyasadaki pazar paylarını artırmalarına neden olur. Sübvansiyon, ürün fiyatlarına yansımaya dahi faydalanan firmaların borçlarını azaltması ve bu firmaların daha saldırgan bir strateji izlemelerine neden olması nedeniyle rekabet koşullarını değiştirebilir. Yardımdan faydalanamayan firmalar en uygun olmayan bir seviyede üretimde bulunmaya zorlanacaklarından piyasadan dışlanabilirler ve bu durum yurt içi milli hâsılayı ve ekonomik etkinliği azaltarak önemli makro-ekonomik sapmalara yol açabilir. Yurtiçi sübvansiyonlar belirli bir sektöre ya da belirli bir ürüne destek sağladıkları anda sektörün aşırı büyümesine veya ürünün aşırı üretilmesine/tüketilmesine yol açarak kaynak dağılımında sapmalara ve böylece ekonomik etkinlikte azalmaya neden olabilirler. Diğer taraftan, bu tip yardımlar genellikle istihdamın artırılması

yerine sabit yatırımlar için verildiğinden, üretim faktörlerinin dağılımını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Sübvansiyonlar bütün ülkelerde kamu harcamalarını artıran ve bütçe üzerinde önemli bir yükün oluşmasına neden olan uygulamalardır. Bu yükün olumsuz etkisi sübvansiyonların finansman şekline göre ekonomik istikrarsızlığın artmasına, vergi yükünün artmasına ya da gelir ve servet dağılımının bozulmasına neden olabilir. Tüketici refahını azaltmamaları nedeniyle tarife, kota ve fark giderici vergilere göre daha uygun bir araç konumunda olmalarına karşılık kamu bütçesinden yapılan dolaysız bir ödeme olması nedeniyle bütçe açıklarına yol açarlar veya bu açıkları artırırlar. Bu harcamaların daha fazla vergileme ile finanse edilmesi sonucunda vergi yükünün artması tüketici refahının azalmasına yol açar. Bu tip yardımlar bütçe kaynaklarının yüksek maliyetli, verimsiz endüstrilere aktarılmasına neden olabilir.

Sübvansiyonların dünya genelinde verilmesi bu tip imkânlardan gelişmiş bölgelerin daha fazla yararlanmalarına ve böylece bölgeler arası gelişmişlik farklarının artmasına neden olabilir. Son olarak, iç piyasada, mal düşük bir fiyatla satıldığı için bu tip sübvansiyonlar tüketici refahını azaltıcı bir etkiye sahip değilken, iç üretimi artırarak ithalatı kısıtladıkları için dış ticareti daraltıcı bir etkiye sahiptir.

3. TÜRKİYE ORMANCILIĞINDA SÜBVANSİYONLAR

Diğer sektörlerde olduğu gibi ormancılık sektöründe de veriliş amacına göre farklılık gösteren teşvikler söz konusu olup, genellikle sübvansiyon olarak adlandırılan bu uygulamaların gerçekte sübvansiyon olup olmadıkları konusu tartışmaya açıktır. Bu nedenle, Türkiye ormancılık sektöründe sübvansiyon konusunun daha anlaşılır hale getirilebilmesi için öncelikle sübvansiyonla ilişkilendirilebilecek teşvik ya da uygulamalardan hareket edilmesi faydalı görülmektedir.

Sübvansiyonla ilişkilendirilebilecek uygulamaların tespitinde daha önce Kayacan (2006) tarafından hazırlanan çalışmada tanımlanan ve bu çalışmanın önceki bölümünde sıralanan “sübvansiyonun beş unsuru” açısından da irdelenen uygulamalardan istifade edilmiştir. Ardından bu uygulamalar sübvansiyonla olan ilişkisine göre gruplandırılmıştır. Bu kapsamda, literatürdeki ağırlıklı görüş paralelinde üreticilere yönelik teşvik ya da uygulamalar Kayacan (2006) çalışmasında

olduğu gibi, sübvansiyon (S) olarak adlandırılmıştır. Buna karşılık tüketicilere ya da hem tüketicilere hem de üreticilere yönelik uygulamalar ise, sübvansiyon benzeri (SB) uygulamalar şeklinde adlandırılmıştır. Bu şekilde sübvansiyonla ilişkilendirilebilen uygulamalar, 4 adet “S” ve 5 adet de “SB” uygulama olmak üzere iki grup altında toplanmış (Çizelge 1) ve bu 9 uygulamanın her biri aşağıda ayrı ayrı irdelenmiştir.

Çizelge 1’deki S1 numaralı uygulama ile alıcısı üretici birimler olan kamu kurum ve kuruluşları (TEDAŞ, TELEKOM, SEKA, DDY, TKİ vb.) ve özel orman endüstrisi firmalarına (lif levha ve yonga levha vb.) tahsisen piyasa (pazar) fiyatından daha düşük fiyata orman ürünü satışı yapılmaktadır. Son yıllarda tahsisli satış fiyatları piyasa satış fiyatından daha yüksek olmasına rağmen (DPT, 2001), ilgili üretici birimlere hammaddeyi mümkün olduğunca yakın mesafeden ve ihtiyaç olduğu anda temin edebilme imkânı sağlandığından ve böylece üretim olumlu yönde etkilendiğinden dolayı, söz konusu uygulamaları sübvansiyon kapsamında ele almak mümkündür.

S2 numaralı uygulama ile; gerçek ve tüzel kişilere verimsiz, bozuk veya ačkılık orman arazileri ile uygun diğer devlet/kamu arazilerindeki ağaçlandırmaları için bedelsiz fidan, teknik yardım, faizsiz veya düşük faizli kredi, koruma ve ağaçlandırılan kamu arazisinden özel orman gibi faydalanma hakkı verilerek üretimi etkileyip çevresel politikaları gerçekleştirmeyi amaçlayarak ağaçlandırılan sahayı orman halinde koruyup alanın sürekliliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Özel ağaçlandırma konusunda devlet tarafından sağlanmış olan teşvikler řu şekilde özetlenebilir (Özdeğirmenci, 2009);

- Ormanlık alandan ücretsiz; hazine arazilerinden ise, bedelsiz veya düşük bedelle uzun süreli saha tahsisi yapılması,
- Köy tüzel kişilikleri, belde belediyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının uygulama projelerinin ücretsiz yapılması,
- Özel ağaçlandırma sahiplerine her türlü teknik yardımın ücretsiz yapılması,

- Bir hektardan küçük olmamak şartı ile sahipli arazisini ağaçlandırın gerçek ve tüzel kişilerin, ağaçlandırma tarihinden itibaren 50 yıl için ağaçlandırdığı sahalara ait arazi vergisinden muaf tutulması,
- Özel ağaçlandırma için köy tüzel kişiliklerine hibe, diğer gerçek ve tüzel kişiler için faizsiz veya uzun vadeli düşük faizli kredi verilmesi.

Görüldüğü üzere, S2 numaralı uygulama da üreticilere sağlanan katkı niteliğinde olduğundan, sübvansiyon kapsamında değerlendirilmektedir.

S3 numaralı uygulama ile gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine kendi arazilerindeki ağaçlandırmalar için teknik yardım, parasız fidan, faizsiz veya düşük faizli kredi ve ağaçlandırılan sahalara ait arazi ve bina vergilerinden muafiyet sağlanarak, üretimi etkileyip çevresel politikaları gerçekleştirerek ağaçlandırılan sahanın orman halinde muhafaza edilmesi amaçlanmaktadır. Üretici birimlere katkı sağlandığından bu uygulamanın da sübvansiyon kavramı dahilinde olduğu söylenebilir.

S4 numaralı uygulama ile üretici birimlere, orman ve benzeri milli park ve korunan alanlarda maden, ocak ve turizm işletmeciliği ile yol, bina, fabrika vb. için belli bedeller karşılığında arazi tahsis izni verilerek ilgili işletmelerin üretim faaliyetleri olumlu yönde etkilendiğinden bu uygulama da sübvansiyon olarak değerlendirilebilmektedir.

Çizelge 1’de yer alan SB1 numaralı uygulama ile 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 31. maddesine göre köy sınırları içinde verimli devlet ormanı bulunan orman köylülerine indirimli fiyatla yapacak ve yakacak odun satışı veya emval indirimi tutarınca nakit ödeme yapılmaktadır. Bu şekilde tüketicilere katkı sağlanmaktadır.

SB2 numaralı uygulama ile 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 32. maddesine göre sınırları içinde verimsiz devlet ormanı bulunan köy ve 2500’den az nüfuslu kasaba halkına indirimli fiyatla yapacak ve yakacak odun satışı yapılarak, tüketici desteklenmekte ve devletin sosyal politikaları gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Çizelge 1. Türkiye ormancılığında sübvansiyonlar ve sübvansiyon benzeri uygulamalar

Tür	Kanuni dayanak	Sübvansiyonun ayırt edici unsurları	Sağlayıcı	Alıcısı	İçeriği ve verilış şekli	Veriliş amacı	Beklenen karşılık
S1	6831 sayılı Orman Kanunu madde 30	Orman Genel Müdürlüğü	Orman Genel Müdürlüğü	Üretici birimler	Tahsisen piyasa fiyatı üzerinden orman ürünü satışı	Üretimi etkilemek	...
S2	6831 sayılı Orman Kanunu madde 57, 66	Orman Genel Müdürlüğü, Orman ve Su İşleri Bakanlığı	Orman Genel Müdürlüğü, Orman ve Su İşleri Bakanlığı	Üretici birimler	Verimsiz / bozuk arazi ağaçlandırmaları için bedelsiz fidan, teknik yardım, faizsiz veya düşük faizli kredi, koruma-gözetim, faydalanma hakkı	Üretimi etkileyip, çevresel politikaları gerçekleştirerek idame ettirmek	Ağaçlandırılan sahayı orman halinde koruyup idame ettirmek
S3	6831 sayılı Orman Kanunu madde 59, 63	Orman Genel Müdürlüğü, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	Orman Genel Müdürlüğü, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	Üretici birimler	Kişilerin kendi arazilerindeki ağaçlandırmalar için teknik yardım, parasız fidan, faizsiz veya düşük faizli kredi, ağaçlandırılan sahadan vergi muafiyeti	Üretimi etkilemek	Ağaçlandırılan sahayı orman halinde muhafaza etmek
S4	6831 sayılı Orman Kanunu madde 16, 17, 18, 115; 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu madde 7, 8; 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu madde 8, ek madde 4; 3213 sayılı Maden Kanunu madde 7, 14	Orman Genel Müdürlüğü, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	Orman Genel Müdürlüğü, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	Üretici birimler	Orman ve benzeri milli park vb. korunan alanlarda maden, ocak ve turizm işletmeciliği ile yol, bina, fabrika vb. için bazı bedeller karşılığında arazi tahsisi	Üretimi etkilemek	Tahsis edilen araziyi tahsis amacına göre kullanmak
SB1	6831 sayılı Orman Kanunu madde 31	Orman Genel Müdürlüğü	Orman Genel Müdürlüğü	Tüketici birimler; verimli devlet ormanı bulunan köy halkı	İndirimli fiyatla yapacak ve yakacak odun satışı veya emval tutarı kadar nakit ödeme	Sosyal politikaları gerçekleştirerek; tüketimi etkilemek	Odunun paranın amacına yönelik kullanımı
SB2	6831 sayılı Orman Kanunu madde 32	Orman Genel Müdürlüğü	Orman Genel Müdürlüğü	Tüketici birimler; verimsiz devlet ormanı olan köy ve 2500'den az nüfuslu kasaba halkı	İndirimli fiyatla yapacak ve yakacak odun satışı	Sosyal politikaları gerçekleştirerek; tüketimi etkilemek	...
SB3	6831 sayılı Orman Kanunu madde 33	Orman Genel Müdürlüğü	Orman Genel Müdürlüğü	Tüketici birimler; göçmenler, yurt içinde nakil edilenler vb.	İndirimli fiyatla yapacak odun satışı veya yapacak odun indirimi tutarınca nakit ödeme	Sosyal politikaları gerçekleştirerek; tüketimi etkilemek	Alınan odunun amacına yönelik kullanılması
SB4	6831 sayılı Orman Kanunu madde 34	Orman Genel Müdürlüğü	Orman Genel Müdürlüğü	Tüketici birimler; orman köylüsü ve köy kalkındırma kooperatifleri	İndirimli yapacak ve yakacak odun satışı, kooperatiflere nakit ödeme; üretim sonucu oluşan istihlakın % 10'u kadar ek nakit ödeme	Sosyal politikaları gerçekleştirerek; tüketimi etkilemek	...
SB5	6831 sayılı Orman Kanunu madde 19, 21	Orman Genel Müdürlüğü	Orman Genel Müdürlüğü	Üretici ve tüketici birimler	Belli bir hayvan türünü ormana zarar vermeyecek şekilde ormanda otlatma	Üretimi/tüketimi etkilemek, sosyal politika	...

SB3 numaralı uygulama ile 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 33. maddesinde belirtilen tüketici birimlere indirimli fiyatla yapacak odun satışı veya yapacak odun indirimi tutarınca nakit ödeme yapılarak tüketiciler desteklenmekte ve yine devletin sosyal politikaları gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

SB4 numaralı uygulama ile 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 34. maddesine göre hem orman köylüsü hem de orman köyü kalkındırma kooperatiflerine indirimli fiyatla yapacak ve yakacak odun satışı söz konusudur. Bu uygulama ile kooperatiflere yapacak odun indirimi tutarı civarında nakit ödeme ve vahidi fiyatla yapılan üretim sonucu oluşan istihkakın %10'u kadar ek nakit ödeme yapılarak hem üretici birim olan kooperatifler hem de tüketici birim olan orman köylüleri desteklenmiş olup, bu uygulamayla devletin sosyal politikaları gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

SB5 numaralı uygulama ile belirli hayvan türü, saha ve süreler dahilinde, ormana zarar vermeyecek şekilde ormanda otlatma ve orman içi meralarda önceden tanzim ve tasdik edilecek bir plan dahilinde topluca veya sürü halinde otlatmaya izin verilerek hem üretici hem de tüketici birimler desteklenmektedir.

Burada Çizelge 1'in ikinci kısmında SB olarak kodlanan sübvansiyon benzeri uygulamaların genellikle tüketici ve bazen de hem tüketici hem de üreticiye yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, ormancılık sektöründe uygulanan ve burada üzerinde durulan dokuz farklı uygulamanın dört tanesi sübvansiyon (S) ve beş tanesi ise sübvansiyon benzeri (SB) uygulama olarak sınıflandırılmıştır. Ormancılık sektöründe daha çok tüketici konumunda olan orman köylülerine destek verildiğinden, bu sektörde sübvansiyon benzeri uygulamaların daha yaygın olduğu ifade edilebilir.

Yukarıda üzerinde durulan sübvansiyonlar ve sübvansiyon benzeri uygulamalar, ulusal hesaplar sistemine yansıtılıp yansıtılmaması yönünden farklılık göstermektedir. Türkiye'de ulusal muhasebe ya da hesaplar sistemi, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yürütülmektedir. Ulusal hesaplar sisteminin en önemli bileşenlerinden birini Türkiye'de planlı dönemin başladığı 1963 yılından beri ekonomik gelişmeyi hedef alan planların hazırlanmasına dayanak oluşturan girdi-çıkıtı tabloları oluşturmaktadır. Ekonomiyi oluşturan tüm sektörlerin birbirleriyle olan ilişkilerini analitik bir biçimde ortaya koyan girdi-çıkıtı tablolarında ormancılıkla ilgili sektör ormancılık, tomrukçuluk ve ilgili hizmet faaliyetleri adıyla yer almaktadır (Türker, 1999; Kayacan, 2004):

TÜİK'in hesaplarında ormancılıkla ilgili söz konusu sektör başlıca dört bileşenden oluşmaktadır (Kayacan, 2004):

Orman Genel Müdürlüğü (OGM) döner sermaye bütçesi kapsamındaki faaliyetler,

Özel ormancılık faaliyetleri,

Kayıt dışı (kaçak) kesimler,

Orman köylülerinin OGM'ce tanzim edilen tarife bedeli üzerinden yapmış oldukları odun dışı ürünlerinin üretimi.

TÜİK tarafından sübvansiyon "*izlenen ekonomik ve sosyal politikalar gereğince devlet tarafından ülkedeki kamu ve özel üretici birimlere yapılan karşılıksız cari transferler*" olarak tanımlanmaktadır. TÜİK'in bu tanımına rağmen, ulusal hesaplar sisteminin temel bileşeni olan girdi-çıkıtı tablolarında gösterilen sübvansiyonlar, kamu iktisadi kuruluşlarının hazinece ödenen görev zararları ile sınırlı kalmıştır (DİE, 1994; Kayacan, 2006). Bu yüzden ormancılık sektörüne, yani bu sektörü oluşturan kamusal veya özel üretici birimlere, devletçe sağlanan sübvansiyon düzeyi sıfır denebilecek kadar düşük çıkmaktadır. Ormancılık sektöründeki ana devlet kurumları olan Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve OGM tarafından, ormancılık sektörünün diğer bileşenleri durumundaki özel üretici birimler ile diğer sektörlerle sağladığı ve sübvansiyon sayılabilecek uygulamaların hemen hiçbiri ulusal hesaplara doğrudan yansıtılmamaktadır (Kayacan, 2006).

4. MATERYAL VE YÖNTEM

4.1. Materyal

Araştırmada materyal olarak Artvin Orman Bölge Müdürlüğü'ne ait 2006-2010 yıllarını kapsayan dönem sonu bilançoları ile fiili satış durumu cetvellerinden istifade edilmiştir. Ayrıca diğer bazı verilerin temininde de OSİB, OGM, DPT ve TÜİK resmi ağ sayfaları ile konu ile ilgili yayımlanmış bilimsel çalışmalar ve ilgili mevzuatlardan da faydalanılmıştır.

4.2. Araştırma Alanı ve Kapsamının Belirlenmesi

Türkiye'de ormanların yönetimi ve işletilmesinden sorumlu başlıca örgüt olan OGM, bu sorumluluğunu esas olarak tüm ülke sathına yayılmış 28 adet orman bölge müdürlüğü ve bunlara bağlı 245 adet orman işletme müdürlüğü aracılığıyla yerine getirmektedir (OGM, 2017). Çalışmada,

ormancılıkta sübvansiyonla ilişkili uygulamaların ekonomik etkileri söz konusu 28 orman bölge müdürlüğünden biri olan Artvin OBM özelinde ortaya konmaya çalışılmıştır. Artvin İl sınırları dâhilinde Ardanuç, Arhavi, Artvin Merkez, Borçka, Şavşat ve Yusufeli ilçe merkezlerinde kurulu bulunan toplam 6 adet orman işletme müdürlüğünü bünyesinde barındıran Artvin OBM'nin; 400.089,90 ha ormanlık alan (%57) ve 311.986,50 ha açıklık alan (%43) olmak üzere genel sorumluluk alanı 712.076,40 ha'dır (Artvin OBM, 2012).

OGM faaliyetlerinin yürütülmesinde döner sermaye ve özel bütçe olmak üzere iki bütçeden istifade edilmektedir. 2015 yılı itibariyle OGM toplam bütçesinin yaklaşık yarısı (%49,8) döner sermaye bütçesinden oluşmuştur (Yeşilyurt, 2016). Mevcut teşkilat yapısında OGM tarafından yürütülmekte olan ekonomik etkinlikler sonucu elde edilen gelirlerin çok büyük bir bölümü, endüstriyel odun (tomruk, tel direk, maden direk, sanayi odunu, kâğıtlık odun, lif-yonga, sırk) ve yakacak odun satışlarından elde edilmektedir. 2015 yılı itibariyle, söz konusu ekonomik etkinlikleri içine alan döner sermaye bütçesi gelirlerinin %95'i odun kökenli ürün satışlarından elde edilmiştir (Anonim, 2016). Bu nedenle Çizelge 1'de sübvansiyonla ilişkilendirilen uygulamalardan OGM döner sermaye bütçe gelirlerinin çok büyük bir bölümünü teşkil eden odun kökenli ürün satışlarına ilişkin olanlarla araştırmanın kapsamı sınırlandırılmıştır.

Söz konusu ürünlerin satışları 6831 sayılı Orman Kanunu çerçevesinde; açık artırmalı satış (piyasa satışı), tahsisli satış ve kanuni haklardan doğan indirimli satış yöntemleri ile gerçekleştirilmekte (Anonim, 2015) ve bu yöntemler aynı zamanda mevcut satış uygulamalarının sübvansiyonla olan ilişkisine de ışık tutmaktadır.

Bunlardan açık artırmalı satış yöntemi serbest pazar ekonomisi düzeneğine uygun bir yöntem olup; fiyatın oluşumunda, pazar dışında bir denetim söz konusu olmadığı (Türker, 2013) ve ürün satış fiyatı rekabet ortamında olduğundan doğrudan üretici ve/veya tüketiciyi koruyucu ya da teşvik edici bir düzenleme içermemektedir. Dolayısıyla bu tür satışlarda sübvansiyonla ilişkilendirilebilecek bir durum söz konusu değildir.

Ormancılık sektöründe 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 30. maddesine göre uygulanan bir diğer satış yöntemi olan tahsisli (kotalı) satışlarda* ise,

* **Madde 30 – (Değişik : 23/9/1983 - 2896/18 md.)** Devlet ormanlarından elde edilen ürünlerin piyasa satışlarında açık artırma esastır. Açık artırmaya arz edilen orman ürünlerinin miktar ve vasıf itibariyle mahalli ihtiyaçlara ve satış icaplarına uygun partiler halinde arayanması zorunludur. Kamu kurum ve kuruluşlarının ihtiyaçları ile

önceden belirlenen bir temel fiyatla pazar ekonomisi kurallarından uzaklaşmakta ve burada fiyatlar OGM tarafından merkezde belirlenmektedir (Türker, 2013). Sonuçta bu şekilde bir ürün için belirlenen tahsisli satış fiyatının aynı ürünün piyasa fiyatından düşük olması durumunda, tahsis fiyatı ile piyasa fiyatı arasında ortaya çıkan fark üretici birimlere sağlanan bir tür finansal destek niteliği taşımaktadır. Bundan dolayıdır ki, üretici birimlere genellikle piyasa fiyatından daha düşük fiyatla orman ürünü satışlarını kapsayan tahsisli satışlar, bu özellikleriyle bir tür sübvansiyon uygulaması olarak değerlendirilmektedir (Çizelge 1).

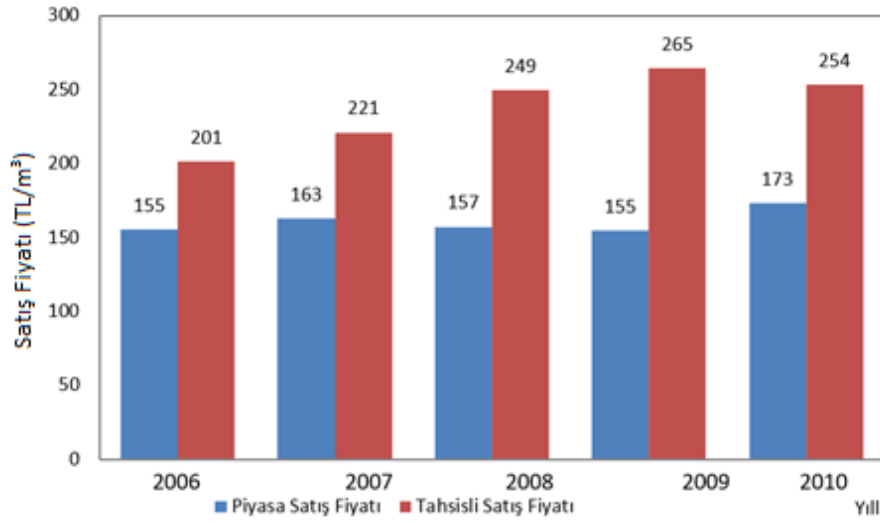
OGM'nin eski Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları A.Ş. (SEKA), Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu (TKİ), Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) ve TEDAŞ gibi bazı devlet kurumlarına ve kağıt, lif yonga vb. sektörlerde faaliyet gösteren özel kuruluşlara geleneksel üretim ve satış sistemine göre yaptığı/yapmakta olduğu satışlarda tahsisli satış yöntemi kullanılmaktadır. Son yıllarda bahse konu kuruluşların tahsisli ürünlere dönük talebinde bir azalma söz konusudur. Öte yandan, OGM tarafından 1996 yılından itibaren geleneksel odun üretim ve pazarlama sistemine alternatif bir yöntem olarak dikili ağaç satışları ülke genelinde açık artırmalı ve tahsisli olarak uygulanmaya başlanmıştır. Ancak çeşitli ilgi gruplarınca (kooperatifler, orman köylüleri ve diğer yükleniciler) tahsisli dikili satış fiyatlarının çok yüksek olduğu konusunda serzenişlerde bulunulmuştur (Daşdemir, 2011). Bu serzenişlere rağmen dikili satış hesaplanma yönteminin bir sonucu olarak, tahsisli ürün satış fiyatları piyasa satış fiyatlarından daha yüksek seviyelerde seyretmeye devam etmiştir.

Öte yandan, yaşanan teknolojik gelişmeler ve kurumların ihtiyaçlarında meydana gelen farklılaşmalar nedeniyle, son yıllarda Artvin OBM'de de tahsisli satışlarda önemli miktarda azalmalar görülmüştür. Nitekim tahsisli satışların başlıca alıcıları konumunda olan PTT, Telekom ve TEDAŞ gibi büyük kuruluşlar sistemlerini yer altına aldığından toprak üstü direklere olan ihtiyaçları kalmamıştır. Yine önemli bir tahsisli satış müşterisi olan SEKA ise 25.01.2005 tarihinde kapanmıştır. Bu gelişmelerle birlikte, araştırma periyodunda gerçekleşen tahsisli yapacak odun satışlarındaki ortalama satış fiyatlarının, piyasa (açık artırmalı) satışlarının ortalama fiyatlarının üzerinde seyretmesi

lüzum ve fayda görülen veya acele olarak satış yapılmasını gerektiren hallerde, her türlü orman ürünü piyasa fiyatı üzerinden tahsisen satılabilir. Bu maddede yazılı satışların usul ve esasları Bakanlar Kurulunca tespit olunur.

(Şekil 1) sonucu, söz konusu dönemdeki tahsisli satışlar sübvansiyon özelliğini yitirmiştir. Bu nedenle, araştırma kapsamında tanım ve kapsam olarak tahsisli satışlar bir tür sübvansiyon

uygulaması olarak değerlendirilmiş olmasına rağmen, sübvansiyon kapsamındaki ekonomik irdelemelere konu edilememiştir.

Şekil 1. Artvin OBM yapacak odun ortalama tahsisli ve piyasa satış fiyatı karşılaştırması

Öte yandan kanuni haklardan doğan indirimli satışlar ise, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 31, 32, 33 ve 34. maddelerine bağlı olarak OGM tarafından; orman köylülerine, orman kooperatiflerine, afetzedelere vb. kesimlere çeşitli fiyat indirimleri ile piyasa fiyatından daha düşük fiyatlarla yapılan satışlardır. Dolayısıyla, bu tür indirimli satışlar ile üretici ve/veya tüketicinin desteklenmesi söz konusudur.

Sonuç olarak gerek tahsisli ve gerekse indirimli satış yöntemleri kapsamında yapılan satışlar, üretici ve/veya tüketicilere dönük katkı sağlamak amacıyla planlanıp uygulandığından sübvansiyonla ilişkilendirilebilecek niteliklere sahiptir. Bu nedenle, araştırma süresi ve imkânlarının yanı sıra, verilerin güvenilir şekilde elde edilebilmesi gibi hususlar göz önünde bulundurularak, söz konusu kavramsal çerçeveden sadece indirimli satış yöntemlerine dayalı uygulamaların (SB1, SB2, SB3 ve SB4) ekonomik etkileri Artvin Orman Bölge Müdürlüğü örneğinde ele alınmıştır.

4.3. Araştırma Verilerinin Elde Edilmesi ve Analizi

Araştırma amacına ulaşmak için, Artvin OBM'de 2006-2010 döneminde yıllar itibariyle sübvansiyonla ilişkili satışlar esas alınmak suretiyle verilerin toplanması ve analizinde aşağıda detayları verilen üç aşamalı bir süreç takip edilmiştir.

Birinci aşamada, sübvansiyonla ilişkili uygulamalardan doğan satış geliri kayıpları

belirlenmiştir. Bu amaçla öncelikle yasal dayanaklar esas alınarak sübvansiyonla ilişkili indirimli satışlar ve ürün çeşidine (yapacak ve yakacak odun) ait fiziki (m³) ve parasal (TL/ m³) gerçekleştirmeler tespit edilmiştir. Bu kapsamda gerçekleşen sübvansiyonlu satılan ürün miktarı (SÜM) ve sübvansiyonlu ortalama satış fiyatı (SO'SF) değişkenleri kullanılarak, yıllar itibariyle gerçekleşen sübvansiyonlu satış geliri (GSG);

$$GSG = SÜM \times SOSF \quad (1)$$

formülü ile hesaplanmıştır.

Ardından araştırma döneminde, Artvin OBM'nin sübvansiyonla ilişkili her bir satış türünün piyasa satışları şeklinde gerçekleştirilmiş olduğu varsayımından hareket edilmiştir. Bir diğer ifadeyle, ürünlerin sübvansiyonlu yani piyasa fiyatının altında değil aksine piyasa fiyatından satılması durumunda ortaya çıkması beklenen gelir, yani hipotetik satış geliri (HSG) hesaplanmıştır. Bu amaçla herhangi bir yılda bir ürün çeşidine ait gerçekleşen SÜM ile aynı ürün çeşidine ait o yılın ortalama piyasa satış fiyatı (OPSF) değişkenleri kullanılarak, yıllar itibariyle ortaya çıkması beklenen hipotetik satış geliri (HSG);

$$HSG = SÜM \times OPSF \quad (2)$$

formülü ile hesaplanmıştır.

Tüm bu hesaplamaların ardından Artvin OBM'nin sübvansiyonlu gerçekleşen satışları ile hipotetik satışları karşılaştırılmıştır. Bu noktada

tahsisli ve indirimli satışlar kapsamında odun türleri itibariyle hesaplanan HSG'lerden GSG'ler çıkarılmak suretiyle sübvansiyonla ilişkili satışlardan doğan gelir kayıpları (GK) yıllar itibariyle tutar ve oran olarak belirlenmiştir.

İkinci aşamada, toplam odun satış miktar ve gelirleri içinde sübvansiyonlu odun satış miktar ve gelirlerinin payı oransal olarak hesaplanarak karşılaştırılmıştır.

Üçüncü aşamada yine araştırma yıllarında Artvin OBM bilançolarından elde edilen ve sübvansiyonlu satış değerlerini içine alan gerçekteşen toplam gelirler (TGEL) ile toplam giderler (TGİD) karşılaştırılarak; yılsonu kar/zarar durumu ile toplam gelirlerin toplam giderleri karşılama oranları hesaplanmıştır. Akabinde HSG'lerin içinde yer aldığı hipotetik toplam gelirler (HTGEL) ile TGİD karşılaştırılarak; yılsonu hipotetik kar/zarar durumu ile hipotetik toplam gelirlerin toplam giderleri karşılama oranları řu şekilde hesaplanmıştır:

$$\begin{aligned} \text{Kar/Zarar} &= \text{TGEL} - \text{TGİD} & (3) \\ \text{Gelirlerin Giderleri Karşılama Oranı} &= (\text{TGEL} / \text{TGİD}) * 100 & (4) \\ \text{Hipotetik Kar/Zarar} &= \text{HTGEL} - \text{TGİD} & (5) \\ \text{Hipotetik Gelirlerin Giderleri Karşılama Oranı} &= (\text{HTGEL} / \text{TGİD}) * 100 & (6) \end{aligned}$$

Çizelge 2. Yapacak odun satışlardan doğan gelir kaybı

Yıllar	Gerçekteşen sübvansiyonlu satış geliri [GSG] (TL)	Hipotetik piyasa satış geliri [HSG] (TL)	Gelir kaybı (GK)	
			[HSG - GSG] (TL)	((HSG-GSG)/GSG) x100 (%)
2006	933.328	1.694.830	761.502	82
2007	976.132	1.559.049	582.917	60
2008	1.291.023	1.864.866	573.843	45
2009	1.126.822	1.538.492	411.669	37
2010	1.330.934	1.963.452	632.519	48
<i>Ortalama</i>				54

Görüleceği üzere, ilgili dönemde yapılacak odun satışlarındaki sübvansiyon uygulamaları sonucu Artvin OBM'nin hipotetik gelir kaybı mevcut satış gelirlerinin %37 ile %82'si arasında değişmektedir. İlgili dönemdeki gelir kaybı ortalamasının %54 olduğu dikkate alınır, Artvin OBM'nin mevcut sübvansiyonlu yapılacak satışları sonucu elde ettiği gelirin yarısından fazlasına karşılık gelen hipotetik bir gelir kaybı söz konusudur.

Öte yandan, Artvin OBM'de 2006-2010 yılları arasında bir diğer sübvansiyon uygulanan ürün

Böylece sübvansiyonlu satışlar ve hipotetik satışlar sonucu hesaplanan kar/zarar ve gelir gider oranları birbirleriyle karşılaştırılarak, sübvansiyon uygulamalarının etkileri ortaya konmuştur.

5. BULGULAR

5.1. Sübvansiyon Uygulamalarından Doğan Gelir Kayıpları

Artvin OBM'de odun satışlarında uygulanan sübvansiyonlardan kaynaklanan gelir kayıpları; yapılacak odun ve yakacak odun satışları için ayrı ayrı belirlenmiş ve bunlar yardımıyla, toplam odun satış geliri kaybı oranları yıllar itibariyle belirlenmiştir.

Artvin OBM'de 2006-2010 yılları arasında yapılacak odundaki gelir kayıplarını belirlemek üzere, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 31, 32, 33 ve 34. maddelerinde tanımlanan ve çoğunlukla orman köylülerinden oluşan tüketici birimlere yapılan indirimli yapılacak odun satışları esas alınmıştır. Söz konusu yapılacak odun satışlarına ilişkin GSG ve HSG değerleri karşılaştırmalı olarak Çizelge 2'de sunulmaktadır.

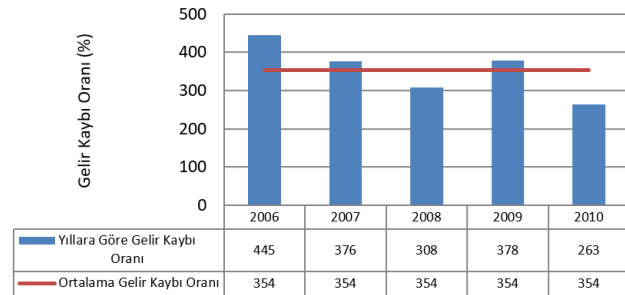
çeşidi olan yakacak odundaki satış geliri kayıplarını belirlemek üzere, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 31, 32 ve 34. maddelerinde tanımlanan ve çoğunlukla orman köylülerinden oluşan tüketici birimlere yapılan indirimli yakacak odun satışları esas alınmıştır. Söz konusu yakacak odun satışlarına ilişkin GSG ve HSG değerleri karşılaştırmalı olarak Çizelge 3'te sunulmaktadır.

Çizelge 3. Yakacak odun satışlardan doğan gelir kaybı

Yıllar	Gerçekleşen	Hipotetik piyasa satış	Gelir kaybı	
	sübvansiyonlu satış geliri [GSG] (TL)	geliri [HSG] (TL)	[HSG - GSG] (TL)	((HSG-GSG)/GSG) x100 (%)
2006	109.133	3.982.745	3.873.612	3.549
2007	121.280	3.667.103	3.545.823	2.923
2008	145.309	3.990.058	3.844.749	2.645
2009	150.290	4.569.425	4.419.135	2.940
2010	96.656	3.216.863	3.120.207	3.228
	<i>Ortalama</i>			<i>3.057</i>

İlgili dönemde yakacak satışlarındaki sübvansiyon uygulamaları sonucu Artvin OBM'nin hipotetik gelir kaybı mevcut satış gelirlerinin %2.645 ile %3.549'u arasında değişmektedir. Beş yıllık dönemdeki gelir kaybı yüzdesi genel ortalamasının %3.057 olduğu dikkate alınır, Artvin OBM'nin mevcut sübvansiyonlu yakacak odun satışları sonucu elde ettiği gelirin yaklaşık 30 katı kadar bir hipotetik gelir kaybı söz konusu olmaktadır.

Son olarak, Artvin OBM'de 2006-2010 döneminde sübvansiyon uygulamaları sonucu ortaya çıkan odun satış gelirlerindeki toplam gelir kaybı oranlarını belirleyebilmek için, yakacak ve yapacak odunlar için ayrı ayrı hesaplanan Çizelge 2 ve Çizelge 3'teki GSG ve HSG değerlerinden istifade edilerek, Şekil 2 elde edilmiştir.

Şekil 2. Odun satışlardan doğan toplam (yapacak+yakacak) gelir kaybı

Çizelge 4. Toplam yapacak ve sübvansiyonlu yapacak odun satışları

Yıllar	Toplam Yakacak Odun Satışı		Sübvansiyonlu Yakacak Odun Satışı		Oran	
	Miktar [TYKM] (m ³)	Gelir [TYKG] (TL)	Miktar [SYKM] (m ³)	Gelir [SYKG] (TL)	(SYKM/TYKM)*100 (%)	(SYKG/TYKG)*100 (%)
2006	119.214	14.820.638	10.921	933.328	9,2	6,3
2007	79.588	10.865.156	9.580	976.132	12,0	9
2008	99.516	13.472.749	11.860	1.291.023	11,9	9,6
2009	106.126	14.015.145	9.945	1.126.822	9,4	8
2010	95.157	14.345.558	11.356	1.330.934	11,9	9,3
	<i>Ort.</i>				<i>10,9</i>	<i>8,4</i>

Buna göre Artvin OBM'nin sübvansiyonlu odun satış gelirlerinde ortaya çıkan hipotetik gelir kaybı mevcut sübvansiyonlu satış gelirlerinin % 263 ile % 445'i arasında değişmektedir. Beş yıllık dönemdeki gelir kaybı yüzdesi genel ortalamasının %354 olduğu dikkate alınır, Artvin OBM'nin mevcut sübvansiyonlu odun satışları sonucu elde ettiği gelirin hipotetik olarak yaklaşık 3,5 katı kadar bir gelirden mahrum kaldığı anlaşılmaktadır. Öte yandan bu beş yıllık dönemde 2006, 2007 ve 2009 yıllarındaki gelir kaybı oranlarının dönem ortalamasından (%354) daha yüksek, 2008 ve 2009 yıllarında ise daha düşük oranda olduğu görülmektedir. Toplam gelir kaybına ilişkin yıllar itibariyle ortaya çıkan bu farklılıklar ilgili yılların toplam yapacak ve/veya yakacak odun satışı içinde sübvansiyonlu olanlara olan talebin artış ya da azalış göstermesiyle ilişkili olması muhtemeldir.

5.2. Sübvansiyon Uygulamalarının Genel Satışlarla Karşılaştırılması

Artvin OBM'de toplam yapacak odun satış miktar ve gelirleri ile sübvansiyonlu yapacak odun satış miktar ve gelirlerinin ilgili dönemdeki karşılaştırması aşağıda sunulmaktadır (Çizelge 4).

Buna göre, araştırma döneminde Artvin OBM toplam yapacak odun satış miktarları içinde sübvansiyonlu yapacak odun satışlarının payı %10,9 iken, toplam yapacak odun satış gelirleri içinde sübvansiyonlu yapacak odun satış gelirlerinin payı ise % 8,4'e karşılık gelmektedir. Bir diğ er ifadeyle, yapacak odun satışlarının yaklaşık 1/10'u hem satış miktarı hem de satış geliri itibariyle sübvansiyonlu

satış niteliğinde olup, bu rakamlar sübvansiyon uygulanmaması durumunda ortaya çıkması beklenen hipotetik gelirlerin kaynağını oluşturmaktadır.

Artvin OBM'de toplam yakacak satış miktar ve gelirleri ile sübvansiyonlu yakacak odun satış miktar ve gelirlerinin karşılaştırması aşağıda sunulmaktadır (Çizelge 5).

Çizelge 5. Toplam yakacak ve sübvansiyonlu yakacak odun satışları

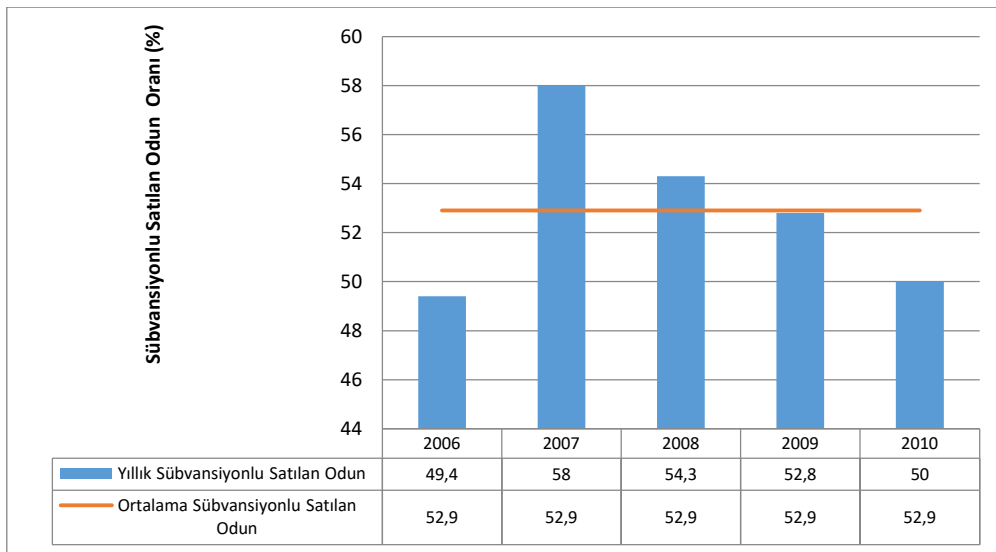
Yıllar	Toplam Yakacak Odun Satışı		Sübvansiyonlu Yakacak Odun Satışı		Oran	
	Miktar [TYKM] (m ³)	Gelir [TYKG] (TL)	Miktar [SYKM] (m ³)	Gelir [SYKG] (TL)	(SYKM/TYKM)*100 (%)	(SYKG/TYKG)*100 (%)
2006	120.061	568.230	107.236	109.133	89,3	19,2
2007	119.445	576.663	105.955	121.280	88,7	21,0
2008	127.929	701.322	111.735	145.309	87,3	20,7
2009	140.329	872.287	120.090	150.290	85,6	17,2
2010	111.281	725.610	91.884	96.656	82,6	13,3
		<i>Ort.</i>			86,7	18,3

Artvin OBM toplam yakacak odun satış miktarları içinde sübvansiyonlu yakacak odun satışlarının payı % 86,7 iken, toplam yakacak odun satış gelirleri içinde sübvansiyonlu yakacak odun satış gelirlerinin payı ise % 18,3'e karşılık gelmektedir. Bir diğ er ifadeyle, yakacak odun satışlarının miktar olarak çok büyük bir bölümü sübvansiyonlu satışlardan oluşurken, satış gelirlerinin de yaklaşık 1/5'i sübvansiyonlu satışlara aittir.

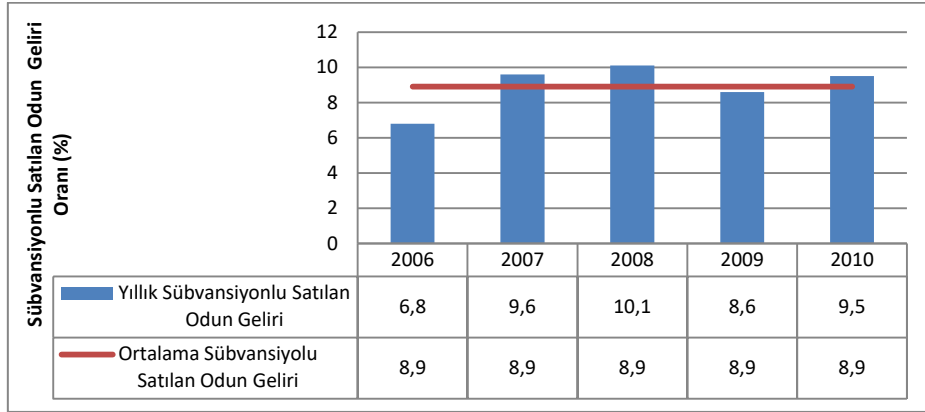
Öte yandan yapacak ve yakacak odun satışlarından oluşan toplam odun satışları

incelendiğinde, 2006-2010 yılları arasında sübvansiyonlu odun satış miktarının toplam odun satış miktarı içindeki (Şekil 3) ve sübvansiyonlu odun satış gelirin toplam odun satış geliri içindeki (Şekil 4) oranları küçümsenemeyecek boyuttadır.

Nitekim Artvin OBM'de 2006-2010 yıllarında yapılan odun satışları içinde sübvansiyonlu olarak satılan odun miktarının oranı %49,4 ile %58 aralığında değişmekte olup, dönem ortalaması ise %52,9'dur. Bu rakamlar ilgili dönemde Artvin OBM'nin odun satışlarının yarısını sübvansiyonlu olarak gerçekleştirdiğini göstermektedir.

Şekil 3. Toplam odun (yapacak+yakacak) satış miktarı içinde sübvansiyonlu satışların oranı

Şekil 4. Toplam odun (yapacak+yakacak) satış gelirleri içinde sübvansiyonlu satış gelirlerinin oranı

Yine Artvin OBM’de 2006-2010 yıllarında odun satışlarından elde edilen toplam satış geliri içinde sübvansiyonlu odun satışlarından elde edilen gelirlerin oranı %6,8 ile %10,1 aralığında değişmekte olup, dönem ortalaması ise %8,9’dur. Dolayısıyla ilgili dönemde sübvansiyonlu satışlardan elde edilen gelirler toplam satış gelirlerinin yaklaşık olarak 1/10’una karşılık gelmektedir.

5.3. Sübvansiyon Uygulamalarının Gelir-Gider Dengesine Etkisi

Artvin OBM’nin 2006-2010 yılları satış gelirleri ve diğer gelirlerinden oluşan gerçekleşen toplam gelirleri ile giderlerine ilişkin bulgular Çizelge 6’da sunulmaktadır.

İlgili dönemde Artvin OBM gelirlerinin çok büyük bir bölümü (%92) satış gelirlerinden

oluşmakta (Çizelge 6) olup, satış gelirlerinin neredeyse tamamına yakını da odun kökenli ürünlerin satışlarından elde edilmektedir (Anonim, 2010). Bu dönemde Artvin OBM’nin gelirlerinin giderleri karşılama oranı % 49 ile % 69 arasında değişmekte ve dönem ortalaması olarak gelirler giderlerin yarısından biraz fazlasına (%55) karşılık gelmektedir. Bir başka ifadeyle, tüm yıllarda iktisadilik değeri 1’in altında (ortalama 0,55 olarak) gerçekleşen Artvin OBM beş yıl boyunca faaliyet dönemlerini sürekli zararlı kapatmıştır.

Öte yandan, indirimli satışlardan kaynaklı gelir kaybının Artvin OBM gelir gider dengesine etkisini belirlemek amacıyla, ilgili döneme ait hipotetik toplam gelirleri (HTG) ile giderlerine ilişkin bulgular Çizelge 7’de karşılaştırılmaktadır.

Çizelge 6. Gerçekleşen toplam gelir ve giderlerin karşılaştırılması

Yıllar	Gelirler				Toplam [TGEL]	Giderler [TGİD]	Fark [TGEL-TGİD]	Oran [TGEL/TGİD]*100	
	Satış geliri [SGEL]	Diğer gelirler*							
	(TL)	(TL)	(TL)	(TL)	(TL)	(TL)	(TL)	(%)	
2006	16.405.462	90	1.758.867	10	18.164.329	100	26.409.358	-8.245.029	69
2007	13.032.726	92	1.183.722	8	14.216.448	100	26.403.421	-12.186.973	54
2008	16.089.427	90	1.871.513	10	17.960.940	100	33.943.371	-15.982.431	53
2009	17.720.685	95	954.765	5	18.675.450	100	38.147.763	-19.472.313	49
2010	19.517.718	94	1.272.005	6	20.789.723	100	41.552.800	-20.763.077	50
<i>Ort.</i>	-	92	-	8	-	100	-	-	55

*Diğer faaliyetlerden gelir ve karlar, olağan dışı gelir ve karlar

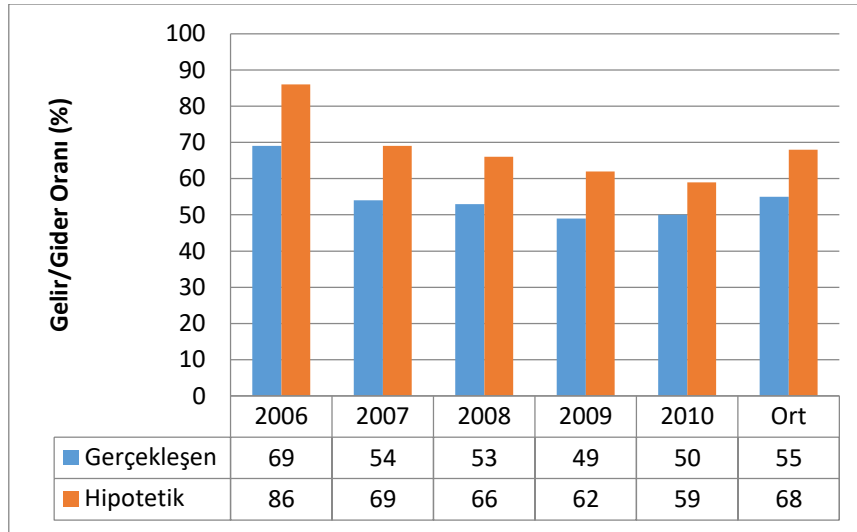
Çizelge 7. Toplam hipotetik gelir ve giderlerin karşılaştırılması

Yıllar	Hipotetik toplam gelirler [HTGEL]* (TL)	Giderler [TGİD] (TL)	Fark [HTGEL - TGİD] (TL)	Oran [(HTGEL / TGİD)*100] (%)	İktisadilik oranı
2006	22.799.443	26.409.358	-3.609.915	86	0,86
2007	18.345.188	26.403.421	-8.058.233	69	0,69
2008	22.379.532	33.943.371	-11.563.839	66	0,66
2009	23.506.253	38.147.763	-14.641.509	62	0,62
2010	24.542.449	41.552.800	-17.010.351	59	0,59
		<i>Ort.</i>		68	0,68

* Hipotetik toplam gelirler; satış geliri kaleminde yer alan GSG değerleri yerine HSG değerlerinin dikkate alınmasıyla hesaplanmıştır.

Artvin OBM gelir gider dengesinin analizinde hipotetik toplam gelirlerin dikkate alınması durumunda; gelirlerin giderleri karşılama oranlarının; %49 ile %69 aralığından %59 ile %86 aralığına ve dönem ortalaması değerinin de % 55'ten % 68'e yükseldiği görülmektedir. Bir başka ifadeyle, bahse konu sübvansiyonlu satışlardan kaynaklanan gelir kayıplarının olmaması durumunda Artvin OBM

dönem sonlarında kara geçemese de zararlarını önemli ölçüde azaltmakta ve dolayısıyla iktisadiliği yani gelir/gider oranı da 1'in altında kalmasına rağmen gerçekleşen değerlere nispeten bu değerde de artış görülmektedir. Beş yıllık dönem ortalaması dikkate alındığında, gerçekleşen gelir/gider oranına göre %13'lük bir artış ya da aynı oranda hipotetik bir gelir kaybı gerçekleşmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. Gerçekleşen ve hipotetik gelir/gider oranları

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Farklı sektörlerde farklı amaçlarla kullanılması nedeniyle ekonomik bir kavram olarak sübvansiyonun üzerinde uzlaşmış bir tanımı bulunmasa da esas olarak tüm sübvansiyonların ortak özelliği, bir tür devlet yardımı olmasıdır. Yine de literatürde sübvansiyonların tanımlanmasında çeşitli ölçütlerden (sağlayıcısı, alıcısı, veriliş nedeni vb.) istifade edilebileceğine işaret edilmektedir. Ancak tanımlamada en fazla üzerinde durulan husus

sübvansiyon uygulamasının alıcısının kim(ler) olacağıdır. Bu konudaki yaygın görüş sübvansiyonla esas amaçlanın üretimin teşvik edilmesi olduğundan, alıcısının da üretici(ler) olacağı yönünde olup, bu çalışmada da ormancılıkta sübvansiyonla ilişkili uygulamaların irdelenmesinde bu görüş benimsenmiştir.

Türkiye'de ormanların tamamına yakını devlete ait olduğundan doğal olarak ormancılık sektöründe sübvansiyonla ilişkili olabilecek uygulamaların temel dayanağını da 6831 sayılı Orman Kanunu ile ormanlarla ilgili hükümler içeren diğer bazı kanunlar

oluşturmaktadır. Bu çerçevede ilgili mevzuatta sübvansiyonla ilişkili olabilecek uygulamalar bahse konu sübvansiyon unsurları açısından ve özellikle de uygulamanın sadece üretimi teşvik amaçlı olup olmamasına göre değerlendirilmiştir. Buna göre yapılan irdelemeler sonucunda bahse konu ölçütleri sağlayan uygulamalardan; sadece üretimi teşvik amacıyla uygulanan S1, S2, S3 ve S4 uygulamaları sübvansiyon, tüketimi veya hem tüketimi ve hem de üretimi teşvik amacıyla uygulanan SB1, SB2, SB3, SB4 ve SB5 uygulamalarının ise sübvansiyon benzeri olarak adlandırılmasının uygun olacağı düşünölmüştür (Çizelge 1).

İster sübvansiyon olarak isterse sübvansiyon benzeri olarak adlandırılсын sübvansiyonla ilişkili bu tür uygulamalarla öncelikle üretimi artırmak ve/veya tüketicileri korumak amaçlanırken, sübvansiyonu sağlayan devlet kuruluşları ise önemli bir mali yüke katlanmak durumunda kalmaktadır. Nitekim araştırma döneminde Artvin OBM döner sermaye bütçesinde yer alan sübvansiyonlu odun satışları sonucu elde ettiği gelirin yaklaşık 3,5 katkı kadar hipotetik bir gelirden mahrum kalmıştır.

Aynı dönemde Artvin OBM toplam odun satışlarının yaklaşık yarısı (%52,9) sübvansiyonlu satış şeklinde gerçekleşirken, söz konusu sübvansiyonlu satışların toplam satış gelirlerinin sadece %8,9'una karşılık gelmesi de neden olunan satış geliri kaybının büyüklüğünü göstermesi açısından önemlidir.

Yine sübvansiyonlu satışların mali yükünü üzerinde taşıyan Artvin OBM'nin araştırma döneminde beş yıl boyunca sürekli zarar ettiği ve bu dönemde gelirlerin giderleri karşılama oranının ortalama %55 olduğu dikkate alındığında iktisadiliğinin 1'den küçük olduğu dolayısıyla kaynaklarını etkin kullanma sorunu yaşadığı anlaşılmaktadır. Buna karşılık bahse konu sübvansiyonlu satışların uygulanmaması; bir diğer ifadeyle, tüm satışların piyasa satışı şeklinde gerçekleşmiş olması durumunda hipotetik gelirler sayesinde ilgili bilanço dönemlerini kar ile kapatamasa da zarar düzeylerinde azalma olacağı ve gelirlerin giderleri karşılama oranının da %55'ten %68'e yükseleceği görölmektedir.

Artvin OBM'ye bağlı orman işletme müdürlüklerindeki sübvansiyonlu satışların ilgili kurumların gelir gider dengelerine dönük olumsuz etkilerini ortaya koyan bu sonuçlar, değişik düzeylerde de olsa diğer orman bölge müdürlükleri için de geçerlidir. Bu nedenle ormancılık teşkilatı taşra birimlerinde ortaya çıkan bu gelir kayıpları OGM düzeyinde ele alınması durumunda kayıpların

Çok daha büyük meblağlara ulaşması söz konusudur. Nitekim 1999-2000 yılları için tüm ülke sathında bu tür sübvansiyonlu satışların maliyetinin oluşmaması bir başka ifadeyle hipotetik gelir kaybı yaşanmaması durumunda ilgili yıllarda zarar eden orman teşkilatının kara geçebileceğine ilişkin tespitler söz konusudur (DPT, 2007).

Türkiye ormancılık sektöründe her ne kadar ormanların devlet mülkiyetinde olmasından dolayı, kamu hizmeti yükümlüğü ön planda olsa da sektörde faaliyet gösteren işletmeler için karlılık ihmal edilebilecek bir amaç değildir (Türker, 1995). Kaldı ki ormancılık faaliyetlerinin finansmanı büyük ölçüde söz konusu dönem sonu karları ile sağlanmaktadır. Bahse konu indirimli satışlar ya da diğer bir ifadeyle sübvansiyon uygulamaları ise orman işletmelerinin toplam gelirlerinin düşmesine neden olmaktadır (Öztürk ve Türker, 1998). Gelirlerdeki bu düşüşle birlikte gelirlerin giderleri karşılama oranları küçölürken, işletmelerin faaliyet dönemlerini zararlar kapatmaları ya da bu çalışmada olduğu gibi mevcut zararların daha da büyümesi sonucu ortaya çıkabilmektedir.

Bu tür gelir kayıpları Kayacan (2006)'ın da ifade ettiği üzere makro düzeyde TÜİK'in yeniden hesaplamalarıyla ormancılık sektörü gayri safi milli hasılasına dahil ediliyor olsa da bu sadece hesaplarda görönmekte, OGM'ye genel bütçeden sırf bu amaçla bir transfer yapılmamaktadır. Bu nedenle indirimli yapacak ve yakacak odun satışlarının orman bölge müdürlükleri düzeyinde doğurduğu gelir kayıpları, aynı zamanda OGM döner sermaye bütçesine ait gelir gider dengesinin de olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır.

Türkiye'de özellikle orman kaynaklarının korunması ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla ormanlarla yakın ilişki içinde olan orman köylülerini desteklemek üzere yapılan bu tür sübvansiyonlu satışlar hâlihazırda yasal bir gerekliliktir. Güneş ve Ok (2010) bu yasal gerekliliğin OGM'nin bir tür sosyal sorumluluk uygulaması olarak düşünölmesi gerektiğini, ancak uygulamanın sonuçları itibariyle değerlendirildiğinde ise OGM açısından bir tür olumsuz dışsallığa neden olduğunu ifade etmektedir.

Söz konusu olumsuz dışsallığın ormanların toplam ekonomik değerini de etkilemesi muhtemeldir. Nitekim Türkiye ormanlarının toplam ekonomik değerini tahmine dönük Türker ve ark. (2005) tarafından yürütölen bir çalışmada; doğrudan ve dolaylı kullanım değerleri ile negatif dışsallıklardan hareketle tahmin edilen toplam ekonomik değerin yaklaşık yarısının (%51) yapacak ve yakacak odun değerinden oluştuğu belirlenmiştir.

Dolayısıyla OGM açısından sübvansiyonlu satışlar yani indirimli yapacak ve yakacak odun satışları sonucu meydana gelen olumsuz dışsallıkların neden olduğu hipotetik gelir kayıpları, Türkiye ormanlarının toplam ekonomik değerini de azımsanamayacak düzeyde olumsuz yönde etkileme potansiyeline sahip olmaktadır.

Öte yandan, Dokuzuncu ve Onuncu Kalkınma Planlarının ormancılıkla ilgili özel ihtisas komisyonu raporlarında (DPT, 2007; Kalkınma Bakanlığı, 2014), orman köylülerinin kalkındırılmasının bir devlet sorunu olduğu ve orman teşkilatına böyle bir misyon yüklenmemesi gerektiği, bu nedenle orman köylülerinin kırsal kalkınma kapsamında değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Kaldı ki, Ulusal Ormancılık Programı (2004-2023)'nda (ÇOB, 2004) bahse konu sübvansiyon niteliğindeki faaliyetlerin OGM Döner Sermaye bütçesi yerine devlet bütçesinden karşılanmasına yönelik gerekli finansman ve mevzuat düzenlemelerinin kısa vadede (2004-2009) yapılması öngörülmüştür. Buna rağmen belirtilen süre zarfında bu tür düzenleme yapılabilmiş değildir. Dolayısıyla özellikle orman köylüsüne yönelik olarak uygulanan sosyal amaçlı bu tür teşviklerin hazine bütçesinden karşılanarak orman teşkilatının gelir kaybı yaşamasının ve bilançolarının olumsuz yönde etkilemesinin önüne geçilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Aktan, C.C., 2002. Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Yayınları, Ankara.

Alkan, H., 2006. Devlet orman fidanlık işletmelerinin kapatılması ve özelleştirilmesi çabalarına ilişkin bir değerlendirme. SDÜ Orman Fakültesi Dergisi, A(1), 62-74.

Alkin, E., 2004. Piyasa ekonomisine kamu müdahalesi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, 1-7.

Anonim, 2009. GATT Bilgilendirme Rehberi, Gelir İdaresi Başkanlığı, Yayın No:95, Ankara. <http://www.gib.gov.tr/node/102852> (et:21.04.2016)

Anonim, 2012. Çalışma Grubu 10-Ormanlardan Faydalanma Şûra Çalışma Belgesi.

Ormancılık ve Su Şûrası 2013. sura.ormansu.gov.tr/sura/files/.../Cg10OrmFaydalanma19Subat.pdf (et: 21.04.2016)

Anonim, 2015. Oduna Dayalı Orman Ürünlerinin Satış Usul ve Esasları (Tebliğ No:303). OGM İşletme Pazarlama Dairesi Başkanlığı, 111 s., Ankara.

Anonim, 2016. Orman Genel Müdürlüğü 2015 Yılı İdare Faaliyet Raporu, OGM Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, 87 s., Ankara.

Anonim, 2010. Artvin OBM Fiili Satış Durum Raporları (2006-2010). Artvin.

Armağan, R., 2003. Kamu ekonomisinde dışsallıklar ve dışsallıkların içselleştirilmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. (9), 159-178.

Artvin OBM, 2012. Artvin Orman Bölge Müdürlüğü Kuruluşu ve İdari Yapısı. www.artvinobm.ogm.gov.tr (et: 10 Şubat 2012).

Colm, G., 1927. Volkswirtschaftliche Theorie Der Staatsausgaben. Tübingen.

ÇOB, 2004. Türkiye Ulusal Ormancılık Programı. Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara.

Daşdemir, İ., 2011. Dikili ağaç satışlarının uygulanması üzerine değerlendirmeler. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 13(20), 71-79.

DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü), 1994. Gayri Safi Milli Hasıla (Kavram, Yöntem ve Kaynaklar), Y. No: 1710, Ankara.

DPT, 2001. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Ormancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

DPT, 2007. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Ormancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

FAO, 2000. Report of the expert consultation on economic incentives and responsible fisheries. FAO Fisheries Report No.638, <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/006/x9453e/x9453e00.pdf> (et: 21.04.2016)

Güneş, Y., Ok, K., 2010. Does legislation cause externalities in timber selling? A case from turkish timber market. Scientific Research And Essays 5(13), 1720-1728.

İKV, 2012. Avrupa Birliği Kavramları Sözlüğü. www.ikv.org.tr (et:18 Nisan 2012).

Kalkınma Bakanlığı, 2014. Onuncu Kalkınma Planı Sürdürülebilir Orman Yönetimi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Kayacan, B., 2006. Türkiye ormancılık sektöründe sübvansiyon kavramı ve uygulamalarının irdelenmesi. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi Kitabı, 26-28 Mayıs 2006, s. 173-180.

O'Brien, R., 1997. Subsidy Regulation and State Transformation in North America, the GATT and the EU, New York.

OGM, 2017. Orman Genel Müdürlüğü 2016 Yılı İdare Faaliyet Raporu, OGM Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, 99 s., Ankara

Ok, K., 2008. Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu: Ormancılık, Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi (TR0402.11) Ormancılık Sektörü Raporu, 189 s.

Özdeğirmenci, C., 2009. Türkiye'de Özel Ormanların ve Özel Ağaçlandırmanın Oluşumunda Teşvikler ve Vergisel Teşviklerin Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.140.

Öztürk, A., Türker, M.F., 1998. ülkemiz ormancılık sektöründe sübvansiyonlar ve devlet orman işletmelerinin ekonomik başarıları üzerine etkisi. Cumhuriyetimizin 75.Yılında Ormancılığımız Sempozyumu, İstanbul.

Pekin, T., 1988. Teşvik Tedbiri Olarak Sübvansiyonlar ve İşletme Kararları Üzerindeki Etkileri, Bilgehan Basımevi, Bornova, İzmir.

Pfleiderer, O., 1930. Staatswirtschaft und das Sozialprodukt. Jena.

Schrank, W.E., 2003. Introducing fisheries subsidies. FAO Fisheries Technical Paper. No. 437. FAO, Rome.

Seyidoğlu, H., 1992. Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük. Güzem Yayınları, No 4. Ankara.

Steenblik, R.P., 2002. Subsidy measurement and classification: developing a common framework, Paper presented to the OECD Workshop on Environmentally Harmful Subsidies, 7-8 November, Paris. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/agriculture-and-food/environmentally-harmful-subsidies_9789264104495-en#page102 (et:21.04.2016)

Tautscher, A., 1953. Die öffentliche Wirtschaft. Berlin.

Türker M, Pak M, Öztürk, A., 2005. Turkey. In: Merlo, M., Croitoru, L. (ed), Valuing Mediterranean Forests: Towards Total Economic Value. CABI Publishing, Wallingford, Oxon, pp. 195–211.

Türker, M.F., 2013. Ormancılık İşletme Ekonomisi, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Celepler Matbaacılık, Trabzon.

Türker, M.F., 1995. Doğu Karadeniz Bölgesi 25 Devlet Orman İşletmesinin gelir-gider analizi yardımıyla ekonomik başarılarının belirlenmesi. I. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi. Bildiriler Kitabı, Cilt.4, s.223-229.

Türker, M.F., 1999. Girdi-Çıktı Analizi Yardımıyla Ormancılık Sektörünün Ülke Ekonomisi İçindeki Öneminin Belirlenmesi, Tr. J. Of Agriculture and Forestry, 23(Ek Sayı1), 229-237.

TİSK, 2004. Rekabetin Engellenmesi. TİSK Yayın No: 253, Ankara.

URL-1. <http://www.tubaterim.gov.tr>, Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (et:21.04.2016)

URL-2. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5718bd85d19c53.86517227, Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük (21.04.2016)

URL-3. Sübvansiyon Kavramı. <http://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCbvansiyon> (erişim tarihi: 20.31. 2010)

Yeşilyurt, E.N., 2016. Orman Genel Müdürlüğü ve Bağlı Taşra Kuruluşlarının Ekonometrik Yöntemler Yardımıyla İktisadi Çözümlemesi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (Basılmamıştır), 150 s.

Yılmaz, M., 2004. Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbir Soruşturması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zampetti, A.B., 1995. The Uruguay round agreement on subsidies: a forward-looking assessment. Journal of World Trade. 29(6): 5-29.